

Tatjana Antić – Kivač

STANKO ANTIĆ: SELCE OD RIMSKE LUČICE DO MODERNOG NASELJA, *Ustanova u kulturi «Dr. Ivan Kostrenčić», Crikvenica, Narodna knjižnica i čitaonica Selce, 1998.*

O Selcu je 1975. objavljena knjiga Vinka Antića SELCA VINODOLSKA U BORBI koja cjelovitije od svih drugih publikacija prikazuje osobito noviju povijest ovog naselja. Tematski je bilo i drugih publikacija – spomenimo iz 1954. godine zajednički rad Vinka Antića i Radmile Matejčić: 50 GODINA HRVATSKE PUČKE KNJIŽNICE U SELCU, zatim iz 1986. od grupe autora: SELCE – TURISTIČKI RAZVITAK i iz 1994. knjigu Luke Pobora: SELCE – 100 GODINA TURIZMA. Osim toga napisano je više desetaka manjih radova, najviše novinskih članaka, osobito o temama iz turizma. Potpunije od toga o Selcu piše dr. sc. Stanko Antić u knjizi SELCE OD RIMSKE LUČICE DO MODERNOG NASELJA koja je izdana 1998. godine u izdanju Ustanove u kulturi “Dr. Ivan Kostrenčić” Crikvenica.

Kao što i sam naslov knjige govori, autor je obuhvatio dugu selačku povijest dijeleći ju na dva velika razdoblja – prvo, koje je nazvao pretpoviješću Selca, a odnosi se na vrijeme kad su ovdje bili nazočni Iliri, plemena Liburna, Grci i Rimljani, a drugo počinje naseljavanjem prvih hrvatskih obitelji, vjerojatno u 13. stoljeću, i traje do danas postupno oblikujući naselje kakvo danas postoji.

Raniju povijest dosad je najpotpunije pretražio selački kroničar i arheolog amater Ivan Lončarić Papić (1870.–1964.), u Selčana poznat kao “stari poštar”, skupljajući skromne tragove života Liburna, Grka i Rimljana, a profesionalno, kao arheolog, selačku je raniju povijest istraživala Radmila Matejčić, što je nakon njezine smrti nastavio Ranko Starac. Ti skromni nalazi ipak upućuju na makar blijedu sliku ranije selačke povijesti, osobito iz vremena Ilira i Rimljana, kad je ovdje zacijelo bilo naselje, o čemu ima tragova, istina zanemarivih i devastiranih, u predjelu Knežine i Njivica na zapadu, Dolcu u središtu drage i do Selačke punte na južnom dijelu. Prema R. Matejčić na tom prostoru u 2. st. stare ere postojala je stajanka, a iz šire građe S. Antić je izveo da je ona predstavljala malo naselje koje je imalo tri uloge: bilo je zaštitni punkt na rimskom putu, stajanka i odmorište uz vodu i prikladnu obalu te mjesto pretovara roba koje su Rimljani prevozili morskim i kopnenim putom. Uz to na brdu sv. Jurja, poviše Selca, ilirska je gradina koja je prema R. Matejčić imala ekonomsku i obrambenu ulogu.

Dakle, današnje Selce nastalo je na kulturi starih Liburna i Rimljana, ali su prve hrvatske obitelji kad su ovamo došle (između 13. i 15. stoljeća), našle razoren kraj kojim su stoljećima divljala barbarska plemena u svom selilačkom pohodu prema zapadu, te i sami pomalo

uništili ionako skromne nađene ostatke stare kulture (obrađene kamene blokove koristili su za izgradnju svojih novih nastambi).

Moderna povijest Selca počinje doseljavanjem prvih hrvatskih obitelji, a prema starijim tumačenjima došle su iz bribirske općine čiji su to posjedi bili. S. Antić pak piše da su neke hrvatske obitelji doista došle iz bribirske općine (Brozovići i Kršuli), a druge izravno naseljavale ovaj predio (Antići i Lončarići, kasnije i Pobori). Naselili su se na tri lokacije, koje su se s vremenom formirale u tri zaseoka – Brdo i Metlina, a potom i Selce te su se krajem 18. i u 19. stoljeću spojila u jedinstveno naselje – Selce.

Nastajanje naselja iz triju zaselaka neke zbunjuje pa tumače da se ono zove Selca (plural), što ipak nije točno. Ne samo zato što se od samog službenog uvođenja naziva govorilo o Selcu (singular), nego i zato što je nastalo sjedinjujući dva susjedna zaseoka u sebi i to iz više razloga. U prvom redu do sjedinjavanja je došlo kad se u zaseoku Selce, oko Place, počela razvijati trgovina, a uz selačku obalu pomorstvo i brodogradnja, te se produžilo krajem 19. stoljeća kad se počeo razvijati turizam. U drugoj polovici 19. stoljeća to je već jedinstveno naselje koje je imalo više užih cjelina (uličice, trгови), a do današnjeg dana još su u sjećanju stari narodni nazivi kao Placa, Podčičanj, Njivice, Knežina, Resina, Metlina, Dražica, Dranče, Brdo, Dolac, Podolčić, Zakloštar i dr., kako su dugo nazivane i selačke uličice. Za osamostaljivanje naselja važno je formiranje selačke župe (1807.), otvaranje Pučke škole (1847.), osnivanje selačke općine (1849.), rad selačke čitaonice (1873.), i osnivanje Udruge morskih kupališta (1894.).

S. Antić je razvio znakovitu hipotezu da je Selce od najstarijih dana bilo vezano uz atrakcije mora te da u njemu postoje elementi “turizma” od davne starine. To pokazuju i neki ostaci rimskih građevina (mozaik na podu u prostoriji koja je bila neka vrsta kupaonice). U doba Frankopana i Zrinskih sagrađen je Dvorac (na selačkoj Placi, u sastavu s dva magazina i plovanijom) kao upravni i ladanjski objekt bribirskih vlastela. Kasnije je jedan od magazina (danas slovensko odmaralište na Placi) pretvoren u prvi selački hotel. Prve kuće na šetališnom putu prema Slanoj i prema Knežini građene su i kao pansioni, odnosno za potrebe koje smo kasnije nazvali turizmom. Na južnoj strani je krajem 19. stoljeća sagrađeno i prvo kupalište, te iznad njega hotel «Rokan». Dakle, kao što piše S. Antić, postoji neka vrsta kontinuiteta u razvoju turizma, ali će Selce izrasti u turističko mjesto tek u 20. stoljeću, doživjevši vrhunac devedesetih godina.

Druga komponenta teze o povezanosti ovog naselja i mora sastoji se u saznanju da je ono oduvijek i u svemu bilo vezano uz more jer su i Iliri i Rimljani bili ovdje zbog mora, ali i zbog drugih pogodnosti koje su ovdje postojale: plitka, mirna, duboka morska draga, pitomo obalje s plodnim dolčićima i na njima izvori pitke vode te relativno blaga klima tijekom godine. I prve hrvatske obitelji došle su ovamo zbog privlačnosti lokacije, njenih atrakcija. Tu će Frankopani i Zrinski izgraditi svoje pristanište s magazinima preko kojeg će trgovati s čitavim Sredozemljem, a trgovina će se nastaviti sve do početka 20. stoljeća (zabilježeno je da je u Selcu bilo tijekom tog vremena preko 30 brodova koji su prevozili robu čak do crnomorskih luka). Izgradit će se cesta koja će voditi od Selca preko Bribira do Lukova (prijevoz drva), a putovi, što ih sagrađiše Francuzi, Austrijanci, Mađari i naravno Hrvati, vezivat će naselje s čitavim kontinentalnim područjem.

Osim što je tako prikazao razvojni put Selca i posebno obradio nastajanje modernog naselja i u njemu turizma, autor je izdvojio tri detalja iz povijesno-kulturne baštine to su selačka crkva svete Katarine, Pučka škola i Pučka knjižnica i čitaonica. To su tri ključna stupa društvenog i kulturnog života Selčana koji se usko naslanjaju na turizam te zajedno čine profil Selca – ono po čemu se prepoznaje kao atrakcija na ovom privlačnom komadiću hrvatske jadranske obale.

Zanimljiva je povijest crkve svete Katarine. Današnja crkva, čiji zvonik nadvisuje staro Selce po kojem je ono poznato i koje je duboko usađeno u srcu svakog Selčana, sagrađena je krajem 19. stoljeća te posvećena 1888. godine. Prvotno je zvonik bio drveni, ali kako nije odolio naletu vjetrova 1913. godine, izgrađen je betonski, kakav je otprilike danas. No, to nije bila prva selačka crkva sv. Katarine, jer se prvom crkvom Selčana smatra kapelica svete Katarine koja je posvećena 1498. godine i bila je zajednička za tri tadašnja zaseoka. I danas ju imamo, uz kapelicu sv. Josipa. Druga selačka crkva nalazila se na udaljenosti 5–6 metara od prve, ali je sredinom 19. stoljeća srušena, a iz njezina svetišta izgrađena je kapela svetog Josipa, koja i danas postoji. U knjizi je S. Antić potanko obavijestio o ta tri crkvena zdanja, osobito po zapisima Ivana Lončarića Papića.

Selačka pučka škola piše svoju povijest od 1847. godine kad je selačku “dičicu” počeo poučavati selački svećenik M. Kombol, a prvi je profesionalni učitelj bio S. Smolčić koji je ovamo došao 1850. godine. Najprije je radila u privatnim kućama, da bi Selčani 1876. godine izgradili školsku zgradu koja i danas stoji na Placi s neznatnim izmjenama. Godine 1966. izgrađena je nova školska zgrada u predjelu Mirišća, a stara je pretvorena u galeriju i turistički ured.

Treća važna karika koja čini Selce je selačka knjižnica i čitaonica, zajedno s Domom prosvjete. Knjižnici i čitaonici skoro će biti 130 godina jer je prva čitaonica osnovana 1873. godine. Dom prosvjete tu je od početka tridesetih godina 20. stoljeća – u još nedovršenu zgradu u siječnju 1933. godine uselila je selačka knjižnica, a znakovit je naziv Doma u izgradnji bio “Narod sebi” kojim će se nenadano implicirati njegova dosta burna povijest.

Mada je S. Antić u naslovu najavio pisati o razvoju naselja, ipak u knjizi nastoji naglasiti da Selce čine Selčani. Ono što Selce čini danas modernim naseljem u prvom je redu djelo Selčana i njihovih novih sužitelja (i “vikendaša”). Tužna je povijest Selčana, osobito selačkih težaka, njihovih u crno zavijenih majki, sestara i žena te njihove jadne “dičice”. O njima S. Antić piše sa sjetom, a govori suzrim očima jer takvo je bilo i njegovo djetinjstvo, kao i djetinjstvo njegovih vršnjaka čije su majke otpraćale muževe i očeve u tuđi svijet, “trbuhom za kruhom”, odakle se mnogi nikad nisu vratili, nego su kosti ostavili nenaklonjenoj tuđini.

To je, dakle, knjiga dr. Stanka Antića Peverina (1929.) kojoj se bio posvetio nakon odlaska u mirovinu, pretežno živeći u Selcu. Na prvoj je stranici zanimljiva njegova poruka: *«Ovu knjigu posvećujem selačkoj dičici i svojoj unučadi u nadi da će s ponosom njegovati svoju didovinu.»* Time je izrečen i glavni moto koji ga je ponukao da piše knjigu – od zaborava otrgnuti djedovinu («didovinu») i ponuditi mladom čitatelju uvid u dugu povijest nastajanja današnjeg naselja. To je bilo tim potrebnije jer su sve dosadašnje publikacije obrađivale samo neke aspekte povijesti Selca. Bilo je velikih teškoća pri pretraživanju pouzdanih povijesnih

izvora, koji su inače veoma siromašni, te su neki opisi nastali po analogiji ili su hipotetički, osobito iz najstarije povijesti, pa će se to još istraživati.

Bilješka autoru

Tatjana Antić-Kivač, Zagreb, profesor, školski pedagog